

กลวิธีทางภาษาและข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ ในการแสดงความไม่พอใจ

สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัดน์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

sittitam209@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษากลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้แสดงความไม่พอใจ และข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึง เมื่อเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจตามแนวคิดวัจนปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย (emancipatory pragmatics) โดยใช้แบบสอบถามประเภท Discourse Completion Test (DCT) จากกลุ่มตัวอย่างผู้พูดภาษาไทยที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีหลากหลายคณะและหลากหลายชั้นปีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 100 คน และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่าผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในการแสดงความไม่พอใจมากกว่ากลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมา ส่วนข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจมี 2 ส่วน คือ 1. ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจในส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ของการสนทนา และ 2. ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจในส่วนที่เป็นบริบทของการสนทนา โดยการรักษาความสัมพันธ์ของคู่สนทนาเป็นข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยส่วนใหญ่คำนึงถึงมากที่สุดในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจ พฤติกรรมทางภาษาดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม 3 ประการ ได้แก่ 1. การมีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพา (an interdependent view of self) 2. ความเป็นสังคมแบบอิงกลุ่ม (collectivism) และ 3. ความเป็นวัฒนธรรมบริบทสูง (High context culture)

[วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 36 ฉบับที่ 3 ปี พ.ศ. 2560]

คำสำคัญ: กลวิธีทางภาษา, การแสดงความไม่พอใจ, ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจ, ภาษากับวัฒนธรรม, วัจนปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย

Linguistic strategies used for complaining in Thai and native speakers' motivational concerns

Sittitam Ongwuttiwat
*Faculty of Liberal Arts,
Thammasat University*
sittitam209@hotmail.com

Abstract

This research article aims to study linguistic strategies that Thai people adopted to express complaint, as well as to study native speakers' motivational concerns while performing the act. The results indicate that Thai speakers adopted mitigating strategies more frequently than bold-on record strategies. An analysis of native speaker' motivational concerns reveals that there are two types of motivational concerns 1) motivational concerns relating to the purpose of conversation 2) motivational concerns relating to the context of conversation. It found that Thai speakers place a priority on keeping relationship with the interlocutor. This linguistics behavior might be motivated by three sociocultural factors: 1. an interdependent view of self 2. Collectivism and 3. High context culture

[Thammasat Journal, Volume 36 No.3, 2017]

Keywords: linguistic strategy, the complaining, native speaker' motivational concern, language and culture, Emancipatory Pragmatics

บทนำ

ในบรรดาการปฏิสัมพันธ์หลากหลายประเภท การแสดงความไม่พอใจนับเป็นการปฏิสัมพันธ์ลักษณะหนึ่งที่น่าสนใจศึกษา เนื่องจากการแสดงความไม่พอใจเป็นพฤติกรรมปกติวิสัยของมนุษย์ กล่าวคือ เมื่อมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ และความต้องการต้องมาอยู่ร่วมกัน การกระทำของบุคคลหนึ่งบุคคลใดอาจส่งผลให้บุคคลอื่นไม่พึงพอใจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

กลวิธีการแสดงความไม่พอใจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละวัฒนธรรม เช่น ในสังคมวัฒนธรรมอเมริกันให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิและความเสมอภาค ชาวอเมริกันมักแสดงความไม่พอใจอย่างมากในสถานการณ์ที่ตนถูกแซงคิว ในขณะที่ชาวอิสราเอลมักจะแสดงความไม่พอใจอย่างตรงไปตรงมา มากที่สุดในสถานการณ์ที่เพื่อนบ้านส่งเสียงดังยามวิกาล (Olshain & Weinbach, 1987) หรือคนเยอรมันมักจะเลือกกลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมาในการแสดงความไม่พอใจในสถานการณ์ที่ตนถูกกระทำจากคู่สนทนามากกว่าผู้พูดชาวอังกฤษ (House & Kasper, 1981)

ส่วนในวัฒนธรรมไทย คนไทยมักไม่แสดงความไม่พอใจอย่างตรงไปตรงมาเพราะสังคมไทยเป็นสังคมที่หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า หลีกเลี่ยงการท้าทายโดยตรง หลีกเลี่ยงการแสดงออกให้เห็นความโกรธ ความไม่พอใจ และความรำคาญ คนไทยมักแก้ไขความขัดแย้งด้วยการประนีประนอม ระวังอารมณ์และการมีใจสงบ (Klausner, 1981) สังเกตได้จากการที่เรามีสำนวน “น้ำซุ่นไว้น้ำใสไว้นอก” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม้เราจะรู้สึกไม่พึงพอใจ เราก็ไม่อาจแสดงออกมาให้ใครรู้ นอกจากนี้ คนไทยยังมีวิธีจัดการกับความขัดแย้งโดยวิธีประนีประนอมเพื่อไม่ให้กระทบจิตใจของผู้อื่น ดังในสำนวน “บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ซุ่น” เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคนไทยจะเห็นว่าการแสดงความไม่พอใจโดยเฉพาะการแสดง ความไม่พอใจอย่างตรงไปตรงมาเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น แต่การแสดงความไม่พอใจกลับเป็นปกติวิสัยของมนุษย์เพราะเมื่อมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ และความต้องการต้องมาอยู่ร่วมกัน การกระทำของบุคคลหนึ่งบุคคลใดอาจส่งผลให้บุคคลอื่นไม่พึงพอใจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจว่าเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่คนไทยต้องแสดงความไม่พอใจคู่สนทนา คนไทยจะเลือกใช้กลวิธีทางภาษาอย่างไรในการปฏิสัมพันธ์

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานวิจัยที่ศึกษาการแสดง ความไม่พอใจในภาษาไทย ได้แก่ งานวิจัยของรุ่งอรุณ ใจชื่อ (2549) งานวิจัยนี้ศึกษาการใช้กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการแสดงความไม่พอใจในภาษาไทยตามกรอบแนวคิดเรื่องความสุภาพของบราวน์และเลวินสัน (Brown & Levinson, 1987) และยังไม่พบว่ามีงานวิจัยใดที่ศึกษาการแสดง ความไม่พอใจในภาษาไทยโดยมุ่งพิจารณาที่มุมมองเจ้าของภาษาและปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาการแสดง ความไม่พอใจในภาษาไทยโดยมุ่งพิจารณาที่มุมมองเจ้าของภาษาและปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งมีคำถามการวิจัยว่า ผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้กลวิธีทางภาษาอย่างไรในการแสดงความไม่พอใจ และเมื่ออยู่

ในสถานการณ์การแสดงความไม่พอใจ ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจใดบ้างในการแสดงความไม่พอใจ

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการแสดงความไม่พอใจในภาษาไทยและข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจนี้เป็นไปตามแนวทางที่เรียกว่า “Emancipatory Pragmatics” หรือ “วาทปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย”¹

แนวคิดวาทปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย (Emancipatory Pragmatics) คิดขึ้นโดย Hanks, Ide, and Katagiri (2009) เป็นแนวคิดที่เกิดมาจากความร่วมมือของนักวิชาการหลากหลายแขนงสาขา ทั้งนักภาษาศาสตร์ นักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยา ตลอดจนนักวิทยาศาสตร์ปริชานที่มีความมุ่งมั่นและยึดอุดมการณ์เดียวกัน คือ การวิเคราะห์ภาษาโดยไม่ละเลยสามัญสำนึก (common sense) ของเจ้าของภาษาในสังคมวัฒนธรรมนั้น

นอกจากนี้ นักภาษาศาสตร์กลุ่มที่สนใจแนวคิดวาทปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อยยังได้รับแรงบันดาลใจมาจากแนวคิดของนักมานุษยวิทยาที่แสดงให้เห็นว่า ภาษากับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก และพยายามชักชวนให้นักภาษาศาสตร์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการวิเคราะห์ การสื่อสาร ตามวิถีปฏิบัติทางสังคม (sociocultural practice) ของแต่ละชุมชนภาษาจากมุมมองเจ้าของวัฒนธรรม โดยสังคมที่น่าจับตามองในการศึกษาดังกล่าวเป็นอย่างยิ่งก็คือ สังคมหรือชุมชนภาษาที่ไม่ได้อยู่ในซีกโลกตะวันตก รวมไปถึงสังคมชนเผ่าต่าง ๆ ฯลฯ

แนวคิดดังกล่าวพยายามเสนอและตั้งคำถามว่า ทฤษฎีทางวาทปฏิบัติศาสตร์ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย (established framework) สามารถอธิบายการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมที่มีโครงสร้างและระบบวิธีคิดแตกต่างจากสังคมตะวันตก ซึ่งเป็นสังคมของเจ้าของทฤษฎีได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร และการพรรณนาปรากฏการณ์ทางภาษาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นควรพิจารณาจากมุมมองเจ้าของภาษาหรือปัจจัยทางวัฒนธรรมในสังคมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนให้มีการสร้างกรอบการวิเคราะห์วิถีการปฏิสัมพันธ์ที่ถ่วงถ่วงมาจากความคิดหรือค่านิยมของสังคมนั้น ๆ เอง

ในบทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะได้ศึกษาการแสดงความไม่พอใจในภาษาไทยตามแนววาทปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย โดยมุ่งพิจารณาปรากฏการณ์ทางภาษาดังกล่าวจากมุมมองเจ้าของภาษาและปัจจัยในสังคมวัฒนธรรมตามแนวทางที่วาทปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อยเสนอไว้

¹ ผู้วิจัยเรียก “Emancipatory Pragmatics” ว่า “วาทปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย” ตาม ณิชฐพร พานโพธิ์ทอง (2555)

ขอบเขตของการวิจัย

1. นิยามของการแสดงความไม่พอใจ

การแสดงความไม่พอใจ (the act of complaining) ในบทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยนิยามตาม Olshain and Weinbach (1987) ว่าการแสดงความไม่พอใจ คือ การกระทำที่เป็นผลจากการกระทำที่มีมาก่อน (preconditions) ดังนี้ 1. ผู้ฟังกระทำพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งขัดแย้งกับบรรทัดฐานทางสังคมที่ผู้พูดและผู้ฟังมีร่วมกัน 2. ผู้พูดรับรู้การกระทำไม่พึงประสงค์ของผู้ฟัง และตัวผู้พูดเองหรือคนอื่น ๆ เกิดความรู้สึกไม่พอใจ 3. ถ้อยคำที่ผู้พูดกล่าวจะสัมพันธ์กับการกระทำไม่พึงประสงค์ของผู้ฟังนั้นหรือไม่ก็ได้ แต่มีเจตนา คือ เพื่อการแสดงความไม่พอใจ และ 4. ผู้พูดต้องการแสดงความไม่พอใจเพื่อวัตถุประสงค์ คือ ก) ระบายความรำคาญหรือความรู้สึกไม่พอใจของตน และ ข) ผู้พูดมีความชอบธรรมที่จะร้องขอให้ผู้ฟังปรับปรุงแก้ไขการกระทำที่ไม่เหมาะสม

2. ขอบเขตของข้อมูล

เนื่องจากบทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการแสดงความไม่พอใจตามแนววิจัยปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อยใน 2 ประเด็น คือ 1. เพื่อศึกษาวิถีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการแสดงความไม่พอใจ และ 2. เพื่อศึกษาข้อค้ำนึ่งที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยค้ำนึ่งในการใช้วิถีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจ ดังนั้น วิธีการเก็บข้อมูลและขอบเขตของข้อมูลจึงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. ส่วนที่เป็นวิถีทางภาษาผู้พูดภาษาไทยใช้ในการแสดงความไม่พอใจ และ 2. ส่วนที่เป็นข้อค้ำนึ่งที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยค้ำนึ่งถึงในการใช้วิถีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจ

กลุ่มตัวอย่างในบทความวิจัยนี้เป็นนักศึกษาในระดับปริญญาตรีจากหลากหลายคณะและหลากหลายชั้นปีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำนวน 100 คน ข้อมูลในส่วนที่เป็นวิถีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้แสดงความไม่พอใจ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามประเภท Discourse Completion Test (DCT) จำนวน 100 คน ส่วนข้อค้ำนึ่งที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยค้ำนึ่งถึงในการแสดงความไม่พอใจ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลทั้งจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามจำนวน 100 คน และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างอีกจำนวน 30 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในส่วนวิธีดำเนินการวิจัยสามารถแบ่งได้เป็นขั้นตอนดังนี้

1. สํารวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเลือกใช้แนวทางวิจัยปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการแสดงความไม่พอใจกับข้อความที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึง และจากการทบทวนวรรณกรรมยังไม่พบว่ามีงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาดังกล่าวกับข้อความที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึง

2. เลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้บอกภาษาจากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาในระดับปริญญาตรีหลากหลายคณะ และหลากหลายชั้นปีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำนวน 100 คน

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในส่วนของการศึกษากลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการแสดงความไม่พอใจ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามหรือที่เรียกว่า Discourse Completion Test (DCT) เป็นเครื่องมือ ขณะที่ในการศึกษาข้อความที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลทั้งจากการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ส่วนที่เป็นตัวอย่างแบบสอบถาม

การแสดงความไม่พอใจในสถานการณ์ที่เพื่อนของท่านมักชอบหยิบของใช้ส่วนตัวของท่านไปใช้ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากท่าน

หากท่านไม่พอใจเพื่อนของท่านมักชอบหยิบของใช้ส่วนตัวของท่านไปใช้ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากท่าน ท่านจะอย่างไร

แสดงความไม่พอใจ โดยพูดว่า.....

.....

ไม่แสดงความไม่พอใจ เพราะ.....

.....

แสดงความไม่พอใจ โดยใช้วิธีอื่น คือ.....

.....

ส่วนที่เป็นข้อคำถามที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดง ความไม่พอใจ

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลทั้งจากการใช้แบบสอบถามเพื่อต้องการทราบข้อคำถามที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจ จากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 100 คน (กลุ่มเดียวกับส่วนที่ 1) และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างอีกจำนวนทั้งสิ้น 30 คน

ตัวอย่างแบบสอบถามข้อคำถามที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงในการใช้กลวิธีทางภาษา ในการแสดงความไม่พอใจ

ในขณะที่ท่านกล่าวแสดงความไม่พอใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ท่านคำนึงถึงปัจจัยใดบ้าง
(สามารถตอบได้มากกว่า 1 ปัจจัย)

.....

.....

.....

.....

4. เก็บข้อมูลจากเครื่องมือที่สร้างขึ้น

การเก็บข้อมูลในส่วนที่เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้แสดงความไม่พอใจ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามประเภท DCT จำนวน 100 คน ส่วนข้อคำถามที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการแสดงความไม่พอใจ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลทั้งจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามจำนวน 100 คน และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างอีกจำนวน 30 คน

5. วิเคราะห์ข้อมูล

ในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะได้ศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้แสดงความไม่พอใจตามแนวคิด วจนปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย ผู้วิจัยจำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1. วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการแสดงความไม่พอใจ โดยในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เป็นกลวิธีทางภาษาเท่านั้น ไม่รวมถึงการศึกษาคำตอบของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกตอบในช่องคำตอบ “ไม่แสดงความไม่พอใจ” และ “แสดงความไม่พอใจโดยใช้วิธีอื่น” และ 2. วิเคราะห์ข้อคำถามที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจ

6. เรียบเรียงผลการวิจัย

7. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ในหัวข้อผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1. กลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการแสดงความไม่พอใจ และ 2. ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. กลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการแสดงความไม่พอใจ

จากการศึกษาข้อมูลคำตอบของกลุ่มตัวอย่างผู้พูดภาษาไทยพบว่ากลวิธีทางภาษา² ที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้ในการแสดงความไม่พอใจสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. กลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมา
2. กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรง

ในแต่ละกลวิธีมีรายละเอียดดังนี้

1.1 กลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมา

กลวิธีทางแบบตรงไปตรงมา ในที่นี้ หมายถึง กลวิธีการใช้ถ้อยคำที่ผู้พูดแสดงความไม่พอใจแก่ผู้ฟังอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีการตกแต่งถ้อยคำ หรือใช้ถ้อยคำที่ไม่สามารถตีความเป็นเจตนาอื่นได้

กลวิธีตรงที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้ในการแสดงความไม่พอใจสามารถเรียงลำดับกลวิธีที่ปรากฏค่าความถี่จากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

1.1.1 การบอกว่าการกระทำนั้นไม่ดี ไม่ถูกต้อง หรือไม่เหมาะสม

การบอกว่าการกระทำนั้นไม่ดี ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงความไม่พอใจอย่างตรงไปตรงมาเพื่อบอกว่าการกระทำของผู้ฟังไม่ดี ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม มักปรากฏคำกริยา “ไม่ดี” “ไม่ถูกต้อง” หรือ “ไม่เหมาะสม” เป็นต้น

- แกะของชิ้นไปโดยไม่ได้รับอนุญาตแบบนี้**ไม่ดี**เลยนะเว้ย (1)
- มัน**ไม่ถูกต้อง**นะ ที่แกเอาเรื่องนี้ไปบอกคนอื่น ถ้าเป็นแกบ้าง แกจะรู้สึกยังไง (2)

² การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการแสดงความไม่พอใจของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามที่เป็น “ถ้อยคำ” มาวิเคราะห์ เริ่มจากการนำคำตอบมาจำแนกเป็นถ้อยคำ โดยพิจารณาจาก 1. การเว้นวรรคของผู้ตอบแบบสอบถามแทนจังหวะหยุดระหว่างถ้อยคำ และ 2. เนื้อความที่สมบูรณ์ของแต่ละถ้อยคำ และเมื่อผู้วิจัยแบ่งคำตอบที่ได้เป็นถ้อยคำแล้ว จึงนำถ้อยคำดังกล่าวมาวิเคราะห์ว่าเป็นกลวิธีทางภาษาแบบใด โดยพิจารณาทั้งรูปภาษาและเนื้อหาของถ้อยคำนั้น และอาศัยแนวคิดด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์เป็นเกณฑ์

จากตัวอย่างที่ (1)-(2) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจอย่างตรงไปตรงมาโดยการบอกว่าการกระทำนั้นไม่ดี ไม่ถูกต้อง หรือไม่เหมาะสม โดยปรากฏคำกริยา “ไม่ดี” และ “ไม่ถูกต้อง” ในตัวอย่างที่ (1) และ (2) ตามลำดับ

1.1.2 การบอกว่าไม่พอใจหรือไม่ชอบการกระทำนั้น

การบอกว่าไม่พอใจหรือไม่ชอบการกระทำนั้น หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงความไม่พอใจอย่างตรงไปตรงมาเพื่อบอกว่าผู้พูดกำลังไม่พอใจหรือไม่ชอบการกระทำบางอย่างของผู้ฟัง มักปรากฏคำกริยา “ไม่พอใจ” “ไม่ชอบ” เป็นต้น

- ชั้นไม่ชอบที่แกละเรื่องนี้ไปบอกคนอื่น แกละทำอีกนะ ชั้นว่ามันไม่ดี เรื่องนี้เป็นความลับที่ไม่ควรมีใครรู้ (3)
- บอกเพื่อนว่า “ไม่พอใจที่แกละทำอย่างนี้ วันหลังอย่าทำอีก (4)

จากตัวอย่างที่ (3)-(4) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจอย่างตรงไปตรงมาโดยการบอกว่าไม่พอใจหรือไม่ชอบการกระทำบางอย่างของผู้ฟัง โดยปรากฏคำกริยา “ไม่ชอบ” และ “ไม่พอใจ” ในตัวอย่างที่ (3) และ (4) ตามลำดับ

1.1.3 การแสดงการสั่งให้เลิกหรือยุติการกระทำนั้น

การแสดงการสั่งให้เลิกหรือยุติการกระทำนั้น หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงความไม่พอใจอย่างตรงไปตรงมาเพื่อขอให้ผู้ฟังเลิกหรือยุติการกระทำบางอย่างที่ผู้พูดไม่พอใจ มักปรากฏคำกริยา “หยุด” “เลิก” หรือคำแสดงการสั่ง “อย่า” เป็นต้น

- อย่าเอาของชั้นไปใช้อีก (5)
- เลิกเอาเรื่องชั้นไปพูดได้แล้ว (6)

จากตัวอย่างที่ (5)-(6) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจอย่างตรงไปตรงมาโดยการแสดงการสั่งให้ผู้ฟังยุติหรือเลิกการกระทำบางอย่างที่ผู้พูดไม่พอใจ โดยปรากฏแสดงการสั่ง “อย่า” และคำกริยา “เลิก” ในตัวอย่างที่ (5) และ (6) ตามลำดับ

1.2 กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรง

กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในที่นี้ หมายถึง กลวิธีการใช้ถ้อยคำที่ผู้พูดไม่ได้แสดงการแสดงความไม่พอใจแก่ผู้ฟังอย่างตรงไปตรงมา แต่ใช้ถ้อยคำลดน้ำหนักความรุนแรงของการแสดงความไม่พอใจหรือใช้ถ้อยคำที่ต้องอาศัยการตีความ

กลวิธีแบบลดน้ำหนักความรุนแรงที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้ในการแสดงความไม่พอใจสามารถเรียงลำดับกลวิธีที่ปรากฏค่าความถี่จากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

1.2.1 การให้เหตุผล

การให้เหตุผล หมายถึง การที่ผู้พูดใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการใช้ถ้อยคำแสดงเหตุผลว่าเพราะเหตุใด ผู้พูดจึงไม่พอใจการกระทำของผู้ฟัง มักปรากฏคำเชื่อม “เพราะ” “เนื่องจาก” “จึง” “เลย” ฯลฯ ในถ้อยคำ

- เพราะหนังสือนี้เราต้องใช้ แล้วถ้ามันหายไปอย่างนี้ เราจะใช้อะไรละ (7)

- เนื่องจากมันเป็นความลับที่บ้านเรานะ แกเอาไปบอกอย่างนี้ทางบ้านเรา จะเอาหน้ามองใครได้ละ (8)

จากตัวอย่างที่ (7)-(8) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการให้เหตุผลซึ่งปรากฏคำเชื่อม “เพราะ” ในตัวอย่างที่ (7) และคำเชื่อม “เนื่องจาก” ในตัวอย่างที่ (8)

1.2.2 การแสดงการถาม

การแสดงการถาม หมายถึง การที่ผู้พูดใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการถามบางสิ่งบางอย่างแก่ผู้ฟังเกี่ยวกับการกระทำที่ผู้พูดไม่พอใจ มักปรากฏคำแสดงการถาม “เพราะอะไร” หรือ “หรือเปล่า” ใช้ใหม่ ในถ้อยคำ

- เธอน่าจะขออนุญาตเราก่อน เธอเดือดร้อนอะไร**หรือเปล่า** บอกขึ้นได้นะ (9)

- เพราะอะไรเธอถึงเอาเรื่องขึ้นไปบอกคนอื่น ที่จริงเธอไม่ใช่คนแบบนั้นเลย... (10)

จากตัวอย่างที่ (9)-(10) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการแสดงการถามซึ่งปรากฏบอกการถาม “หรือเปล่า” และ “เพราะอะไร” ในตัวอย่างที่ (9) และ (10) ตามลำดับ

1.2.3 การใช้ถ้อยคำแสดงความรู้สึกเชิงบวกก่อนแล้วจึงตำหนิ

การใช้ถ้อยคำแสดงความรู้สึกเชิงบวกก่อนแล้วจึงตำหนิ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการใช้ถ้อยคำแสดงความรู้สึกในเชิงบวกก่อนแล้วจึงตำหนิผู้ฟัง มักปรากฏคำเชื่อมแสดงความรู้สึกในเชิงบวก “เห็นใจ” “เข้าใจ” และคำเชื่อม “แต่” ในถ้อยคำ

- **ชั้นเข้าใจ** ใจนะว่าแกไม่ตั้งใจ แต่หนังสือเล่มเบ้อเริ่มแก่น่าจะเก็บให้ดีกว่านี้ (11)

- **ชั้นเห็นใจ** นะว่าแกกำลังเดือดร้อน แต่ถ้าแกจะเอาไปก็กระซิบบอกกันนิดนึง (12)

จากตัวอย่างที่ (11)-(12) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการใช้ถ้อยคำแสดงความรู้สึกเชิงบวก “เข้าใจ” และ “เห็นใจ” และคำเชื่อม “แต่” ในตัวอย่างที่ (11) และ (12) ตามลำดับ

1.2.4 การแสดงความสงสัยหรือประหลาดใจ

การแสดงความสงสัยหรือประหลาดใจ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการแสดงความสงสัยหรือประหลาดใจการกระทำบางอย่างของผู้ฟัง มักปรากฏคำกริยา “สงสัย” “งง” ในถ้อยคำ

- **ชั้นสงสัย** ว่าทำไมแกถึงเอาเรื่องขึ้นไปบอกให้คนอื่นฟัง (13)

- **ชั้นงง** ว่าปกติแกเป็นคนเรียบร้อยมาก ทำไมถึงทำหน้าที่หนังสือชั้นหายได้เนี่ย (14)

จากตัวอย่างที่ (13)-(14) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการแสดงความสงสัยหรือประหลาดใจ ซึ่งปรากฏคำกริยา “สงสัย” และ “งง” ในตัวอย่างที่ (13) และ (14) ตามลำดับ

1.2.5 ขอร้องให้เลิกการกระทำนั้น

การขอร้องให้เลิกการกระทำนั้น หมายถึง การที่ผู้พูดใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการขอร้องให้ผู้ฟังเลิกการกระทำที่ผู้พูดไม่พึงพอใจ มักปรากฏคำกริยา “ขอ” “ขอร้อง” ในถ้อยคำ

- **ชั้นขอ** เถอะว่า เลิกเอาเรื่องขึ้นไปพูดซักที (15)

- **ชั้นขอร้อง** นะเพื่อน บอกก่อนค่อยหยิบไปนะแก (16)

จากตัวอย่างที่ (15)-(16) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการขอร้องให้เลิกการกระทำนั้น ซึ่งปรากฏคำกริยา “ขอ” และ “ขอร้อง” ในตัวอย่างที่ (15) และ (16) ตามลำดับ

1.2.6 การพูดหรือกล่าวสิ่งอื่น

การพูดหรือกล่าวสิ่งอื่น หมายถึง การที่ผู้พูดใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการพูดหรือกล่าวสิ่งอื่นเพื่อแนะนำความหมายว่าผู้พูดกำลังพูดถึงการกระทำบางอย่างที่ผู้ฟังสร้างความไม่พอใจแก่ผู้พูด

- ยาสีฟันเราหายแหละ แกเห็นมัย (17)

- มีคนบอกว่า (เอ๋อชื่อ) เคารู้เรื่องความลับเราด้วย แกรู้มัยว่าใครบอก (18)

จากตัวอย่างที่ (17)-(18) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการพูดหรือกล่าวสิ่งอื่น ซึ่งในที่นี้ คือ การกล่าวว่ายาสีฟันหายในตัวอย่างที่ (17) และ การกล่าวว่ามีคนรู้ความลับของผู้พูดในตัวอย่าง (18) ตามลำดับ

1.2.7 การแสดงว่าไม่เห็นด้วยกับการกระทำนั้น

การแสดงว่าไม่เห็นด้วยกับการกระทำนั้น หมายถึง การที่ผู้พูดใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการบอกว่าไม่เห็นด้วยกับการกระทำบางอย่างของผู้ฟัง มักปรากฏคำกริยา “ไม่เห็นด้วย” ในถ้อยคำ

- ชั้นไม่เห็นด้วยเลยที่แกเอาเรื่องชั้นไปบอกคนอื่นแบบนี้ (19)

- แกกระทำอย่างนี้ ชั้นไม่เห็นด้วยเลย (20)

จากตัวอย่างที่ (19)-(20) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการแสดงความไม่เห็นด้วยกับการกระทำนั้น ซึ่งปรากฏคำกริยา “ไม่เห็นด้วย” ในตัวอย่างที่ (19) และ (20) ตามลำดับ

1.2.8 การตอรองเพื่อไม่ให้เกิดการกระทำนั้นซ้ำ

การตอรองเพื่อไม่ให้เกิดการกระทำนั้นซ้ำ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการตอรองกับผู้ฟังว่าไม่ต้องการให้เกิดการกระทำนั้นซ้ำอีก มักปรากฏคำกริยา “สัญญา” “รับปาก” “แน่ใจ” ในถ้อยคำ

- สัญญากับชั้นนะว่าจะไม่เกิดเรื่องแบบนี้อีก (21)

- รับปากกุนะว่าจะไม่ทำแบบนี้อีก (22)

จากตัวอย่างที่ (21)-(22) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการตอรองเพื่อไม่ให้เกิดการกระทำนั้นซ้ำอีก ซึ่งปรากฏคำกริยา “สัญญา” และ “รับปาก” ในตัวอย่างที่ (21) และ (22) ตามลำดับ

1.2.9 การกล่าวเสียใจหรือผิดหวังในการกระทำนั้น

การกล่าวเสียใจหรือผิดหวังในการกระทำนั้น หมายถึง การที่ผู้พูดใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการบอกว่าเสียใจหรือผิดหวังในการกระทำบางอย่างของผู้ฟัง มักปรากฏคำกริยา “เสียใจ” หรือ “ผิดหวัง” ในถ้อยคำ

- เราเสียใจนะที่แกกระทำแบบนี้ วันหลังอย่าทำอีกนะ ถ้าเป็นของแกบ้างละ (23)

- ชั้นผิดหวังนะเว้ยที่แกเอาเรื่องนี้ไปบอก (เอ๋อชื่อเพื่อน) แกก็รู้ว่ามีปากโป้งขนาดไหน (24)

จากตัวอย่างที่ (23)-(24) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบลดน้ำหนักความรุนแรงโดยการกล่าวเสียใจหรือผิดหวังในการกระทำนั้น ซึ่งปรากฏคำกริยา “เสียใจ” และ “ผิดหวัง” ในตัวอย่างที่ (23) และ (24) ตามลำดับ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถสรุปอัตราส่วนความถี่ของกลวิธีทางภาษาทั้งกลวิธีทางภาษาแบบตรงและกลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการแสดงความไม่พอใจได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงความถี่ของกลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการแสดงความไม่พอใจ

กลวิธีทางภาษาแบบตรง (ครั้ง/ร้อยละ)	กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรง (ครั้ง/ร้อยละ)
1. การบอกว่าการกระทำนั้นไม่ดี ไม่ถูกต้อง หรือไม่เหมาะสม (21 ครั้ง/ร้อยละ 7.00)	1. การให้เหตุผล (57 ครั้ง/ร้อยละ 19.00)
2. การบอกว่าจะไม่พอใจหรือไม่ชอบการกระทำนั้น (17 ครั้ง/ร้อยละ 5.66)	2. การแสดงการถาม (50 ครั้ง/ร้อยละ 16.66)
3. การแสดงการสั่งให้เลิกหรือยุติการกระทำนั้น (11 ครั้ง/ร้อยละ 3.66)	3. การใช้ถ้อยคำแสดงความรู้สึกเชิงบวกก่อนแล้วจึงตำหนิ (34 ครั้ง/ร้อยละ 11.33)
	4. การแสดงความสงสัยหรือประหลาดใจ (26 ครั้ง/ร้อยละ 8.66)
	5. การขอร้องให้เลิกการกระทำนั้น (21 ครั้ง/ร้อยละ 7.00)
	6. การพูดหรือกล่าวสิ่งอื่น (19 ครั้ง/ร้อยละ 6.33)
	7. การแสดงว่าไม่เห็นด้วยกับการกระทำนั้น (18 ครั้ง/ร้อยละ 6.00)

กลวิธีทางภาษาแบบตรง (ครั้ง/ร้อยละ)	กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรง (ครั้ง/ร้อยละ)
	8. การตอรองเพื่อไม่ให้เกิดการกระทำนั้นซ้ำ (14 ครั้ง/ร้อยละ 4.66)
	9. การกล่าวเสียใจหรือผิดหวังในการกระทำนั้น (12 ครั้ง/ร้อยละ 4.00)
49 ครั้ง/ร้อยละ 16.33	251 ครั้ง/ร้อยละ 83.66
300 ครั้ง/ร้อยละ 100	

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้พูดภาษาไทยอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องแสดงความไม่พอใจต่อคู่สนทนา ผู้พูดภาษาไทยจะเลือกใช้กลวิธีแบบลดน้ำหนักความรุนแรงมากกว่ากลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมา ดังจะเห็นได้จากการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในอัตราส่วนถึงร้อยละ 83.66 ขณะที่เลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมาในอัตราส่วนเพียงร้อยละ 16.33 ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า หลีกเลี่ยงการทำทนายโดยตรง หลีกเลี่ยงการแสดงออกให้เห็นความโกรธ ความไม่พอใจ และความรำคาญ คนไทยมักแก้ไขความขัดแย้งด้วยการประนีประนอม ระวังอารมณ์ และการมีใจสงบ (Klausner, 1981)

อย่างไรก็ตามจากตัวอย่างที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นว่าการแสดงความไม่พอใจ กลุ่มตัวอย่างอาจไม่ได้เลือกใช้กลวิธีทางภาษาเพียงกลวิธีใดกลวิธีหนึ่ง แต่อาจเลือกใช้หลายกลวิธีปรากฏร่วมกัน เช่น เลือกใช้กลวิธีการให้เหตุผลร่วมกับกลวิธีการแสดงการถามและกลวิธีการแสดงความรู้สึกหรือประหลาดใจ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร

2. ข้อค้ำนึ่งที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยค้ำนึ่งถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจ

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลทั้งจากการใช้แบบสอบถามเพื่อต้องการทราบ ข้อค้ำนึ่งที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยค้ำนึ่งในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างอีกจำนวน 30 คน

ผลการศึกษาพบว่าข้อค้ำนึ่งที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยค้ำนึ่งในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจปรากฏทั้งข้อค้ำนึ่งที่เป็นเหตุจูงใจในส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ของคู่สนทนาและข้อค้ำนึ่งที่เป็นเหตุจูงใจในส่วนที่เป็นบริบทของการสนทนา ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงข้อความที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจ

ข้อความที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจ		
1. ข้อความที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ของการสนทนา (ครั้ง/ร้อยละ)	2. ข้อความที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในส่วนที่เป็นบริบทของการสนทนา	
	2.1 บริบทที่เกี่ยวข้องกับผู้พูดและ/หรือคู่สนทนา (ครั้ง/ร้อยละ)	2.2 บริบทที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การสนทนา (ครั้ง/ร้อยละ)
1) การรักษาความสัมพันธ์ของคู่สนทนา 252 ครั้ง/ร้อยละ 24.53	1) สถานภาพและ/หรือบทบาทของผู้พูดและคู่สนทนา 93 ครั้ง/ร้อยละ 9.05	1) การมีหรือไม่มีบุคคลที่สามในขณะที่สนทนา 77 ครั้ง/ร้อยละ 7.49
2) การทำให้คู่สนทนาเข้าใจอย่างตรงไปตรงมา 21 ครั้ง/ร้อยละ 2.04	2) ความเกี่ยวข้องและ/หรือความสัมพันธ์ในอดีตระหว่างผู้พูดกับคู่สนทนา 87 ครั้ง/ร้อยละ 8.47	2) ลักษณะและ/หรือระดับความรุนแรงของเรื่อง 65 ครั้ง/ร้อยละ 6.32
3) การแสดงและ/หรือรักษาสีทิวในการแสดงความคิดเห็นของผู้พูด 16 ครั้ง/ร้อยละ 1.55	3) ความอาวุโสของผู้พูดและคู่สนทนา 80 ครั้ง/ร้อยละ 7.78	3) ลักษณะและ/หรือระดับความรุนแรงของถ้อยคำในผลัดการสนทนาก่อนหน้าของผู้พูดและ/หรือคู่สนทนา 61 ครั้ง/ร้อยละ 5.93
	4) ความสนิทระหว่างผู้พูดและคู่สนทนา 67 ครั้ง/ร้อยละ 6.52	4) โอกาสและ/หรือบรรยากาศที่แสดงความไม่พอใจ 57 ครั้ง/ร้อยละ 5.55
	5) ลักษณะนิสัยของคู่สนทนา 54 ครั้ง/ร้อยละ 5.25	5) ภาพรวมของสถานการณ์การสนทนา 55 ครั้ง/ร้อยละ 5.35
	6) ท่าทีของคู่สนทนาในขณะที่สนทนา 42 ครั้ง/ร้อยละ 4.08	
	423 ครั้ง/ร้อยละ 41.18	315 ครั้ง/ร้อยละ 30.67
289 ครั้ง/ร้อยละ 28.14	738 ครั้ง/ร้อยละ 71.85	
1,027 ครั้ง/ร้อยละ 100.00		

จากตารางจะเห็นว่าข้อความที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจมีทั้งในส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ของการสนทนาและส่วนที่เป็นบริบทของการสนทนา โดยการรักษาความสัมพันธ์ของคู่สนทนาเป็นปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยเห็นว่าพฤติกรรมทางภาษาดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม 3 ประการ ดังนี้

1. การมีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพา (an interdependent view of self)

Markus และ Kitayama (1991) กล่าวไว้ว่า ในแต่ละสังคมย่อมมีแนวคิดเรื่องตัวตน (self) แตกต่างกันไป เช่น สังคมอเมริกันจะมีมุมมองตัวตนแบบอิสระ (an independent view of self) ส่วนสังคมญี่ปุ่นจะมีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพา (an interdependent view of self)

ทั้งนี้ Markus และ Kitayama อธิบายว่าคนที่มุมมองตัวตนแบบอิสระจะมองว่าตนเองมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างและเป็นอิสระจากบุคคลอื่น ในขณะที่คนที่มุมมองตัวตนแบบพึ่งพาจะมองว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ทางสังคมและตัวตนของเรากับบุคคลอื่นมีความเกี่ยวข้องกัน

Markus และ Kitayama ชี้ให้เห็นว่าคนในสังคมที่มีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพาจะได้รับการปลูกฝังให้ประพฤติตนตามที่สังคมหรือกลุ่มกำหนดและคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นเป็นสำคัญ ลักษณะดังกล่าวจึงส่งผลให้คนในสังคมที่มีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพามีความสุภาพอ่อนน้อม ไม่กระทำให้คู่สนทนาที่มีความรู้สึกที่ไม่ดีอย่างตรงไปตรงมาเพื่อรักษาความเป็นกลุ่มหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไว้

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง และศิริพร ภักดีผาสุข (2557, น. 5-6) ได้เสนอที่ศนะไว้อย่างน่าสนใจว่า มุมมองตัวตนแบบพึ่งพาของคนไทยมีความสัมพันธ์กับแนวคิดพุทธศาสนาเรื่อง “ปฏิจจนสมุปบาท” (หลักธรรมที่เน้นเรื่องความเกี่ยวเนื่องและเป็นเหตุปัจจัยกันและกัน) กล่าวคือ คู่สนทนาที่มีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพาย่อมจะปฏิสัมพันธ์ด้วยลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยและพยายามหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าความขัดแย้ง สอดคล้องกับที่ Klausner (1981), Bilmes (1992), Podhisita (1998), สนิท สมัครการ (2535), อคิน ทรัพย์พัฒน์ (2539) และฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ (2542) ได้อธิบายว่า คนไทยมักหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าในสังคม และปัจจัยประการสำคัญที่กำหนดการประพฤติปฏิบัติของคนไทยให้เป็นเช่นนั้น คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะกำหนดให้คนหลีกเลี่ยงการแสดงอารมณ์รุนแรง หลบหลีกเลี่ยงการเข้าไปผูกพัน และหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า

ดังนั้น การที่กลุ่มตัวอย่างผู้พูดภาษาไทยพยายามที่จะเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในการแสดงความไม่พอใจ จึงสอดคล้องกับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมเรื่องการมีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพา เนื่องจากถ้าผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงกับผู้ฟัง ก็ย่อมจะช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของสังคมดังกล่าว

2. ความเป็นสังคมแบบอิงกลุ่ม (collectivism)

Hofstede (1987) เสนอว่าสังคมที่ดำรงอยู่ในแต่ละวัฒนธรรมอาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1. สังคมแบบอิงกลุ่ม (collectivism) หรือสังคมที่สมาชิกในสังคมต่างให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันเป็นพวกพ้องและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และ 2. สังคมแบบอิงบุคคล (individualism) หรือสังคมที่สมาชิกในสังคมมักให้ความสำคัญกับการอยู่อย่างเป็นปัจเจก และให้ความสำคัญกับการอยู่แบบตัวคนเดียวมากกว่าการรวมกลุ่มเป็นพวกพ้อง

แนวคิดเรื่องสังคมแบบอิงกลุ่ม (collectivism) เป็นแนวคิดของ Hofstede ที่ได้นำเสนอเรื่องมิติทางวัฒนธรรมซึ่งนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกลักษณะของสังคมไว้ 4 มิติ คือ 1. ความเป็นสังคมแบบอิงบุคคลหรือความเป็นสังคมแบบอิงกลุ่ม 2. อำนาจและระยะห่าง 3. การให้ความสำคัญกับชายหรือการให้ความสำคัญกับหญิง และ 4. การหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน

ทั้งนี้ Hofstede และนักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยาหลายท่าน เช่น Triandis (1995), Mulder (1996), Pongsapich (1998), Roongrengsuke and Chansuthus (1998, p. 171), Jandt (2010), ทิตยา สุวรรณชฎ และคณะ (2527), สุพัตรา สุภาพ (2529) และเมตตา วิวัฒนาบุญกุล (2549) จัดให้สังคมไทยมีลักษณะเป็นสังคมแบบอิงกลุ่ม กล่าวคือ คนที่อยู่ในสังคมที่มีลักษณะเช่นนี้จะให้ความสำคัญกับกลุ่มและต้องการการยอมรับจากกลุ่ม เนื่องจากเห็นว่าการอยู่ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัยกันเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น การแสดงพฤติกรรมของคนในสังคมแบบอิงกลุ่มจึงมักจะคำนึงถึงความรู้สึกของคนอื่นเป็นสิ่งสำคัญ

ดังนั้น การที่กลุ่มตัวอย่างผู้พูดภาษาไทยพยายามเลือกใช้วิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจด้วยกลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรง จึงสอดคล้องกับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมเรื่องความเป็นสังคมแบบอิงกลุ่ม เนื่องจากสังคมอิงกลุ่มเป็นสังคมที่ผู้พูดจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน เพราะฉะนั้นการเลือกใช้วิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในการแสดงความไม่พอใจ จึงสามารถช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีให้สมาชิกภายในกลุ่ม

3. ความเป็นวัฒนธรรมบริบทสูง (high context culture)

Hall (1976) เป็นผู้นำเสนอแนวคิดเรื่อง วัฒนธรรมบริบทสูง (high context culture) และวัฒนธรรมบริบทต่ำ (low context culture) ทั้งนี้ วัฒนธรรมบริบทต่ำเป็นวัฒนธรรมที่เชื่อว่าคำพูดเพียงอย่างเดียวสามารถตีความหมายการสื่อสารได้ทั้งหมด โดยไม่ต้องดูความหมายจากท่าทาง การแสดงออกและบริบทแวดล้อมต่าง ๆ ร่วมด้วย การพูดจาของคนในวัฒนธรรมนี้มักจะพูดตรงไปตรงมาและไม่ค่อยคำนึงถึงบริบทแวดล้อมเท่าใดนัก

ทั้งนี้ นักวิชาการทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาหลายท่าน เช่น Hall (1976), Mulder (1996), Pongsapich (1998), Roongrengsuke and Chansuthus (1998, p. 171), Sriussadaporn-Charoenngam and Jablin (1999), สุพัตรา สุภาพ (2528), พักตร์วิภา เอื้ออมรรณิข (2547) จัดให้สังคมไทยเป็นสังคม

ที่มีวัฒนธรรมบริบทสูง กล่าวคือ ในการแสดงความไม่พอใจ คนไทยไม่ได้คำนึงถึงเฉพาะจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายในการปฏิสัมพันธ์เท่านั้น แต่คำนึงถึงบริบทของการปฏิสัมพันธ์ด้วย และเชื่อว่าคำพูดเพียงอย่างเดียวไม่สามารถตีความหมายการสื่อสารได้ทั้งหมด ต้องดูความหมายจากท่าทาง การแสดงออก และบริบทแวดล้อมต่าง ๆ ร่วมกัน การพูดจาของคนในวัฒนธรรมนี้มักจะพูดอ้อมค้อม ไม่ตรงประเด็น และจะรักษาความสัมพันธ์โดยความเหมาะสมกับบริบท บุคคล กาลเทศะ และโอกาสในการสนทนา

จากการสอบถามโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์พบว่าปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมเรื่องความเป็นวัฒนธรรมบริบทสูง อาจสามารถนำมาใช้อธิบายข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจในกลุ่มตัวอย่างผู้พูดภาษาไทย ที่ระบุว่าปัจจัยในเรื่องบริบทของการแสดงความไม่พอใจทั้งในบริบทที่เกี่ยวข้องกับผู้พูดและ/หรือคู่สนทนา หรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การสนทนาเป็นปัจจัยที่คำนึงถึงเมื่อต้องเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจ

สรุปผลการวิจัย

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษากลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการแสดงความไม่พอใจ และข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจ

กลุ่มตัวอย่างในบทความวิจัยนี้ เป็นนักศึกษาในระดับปริญญาตรีจากหลากหลายคณะและหลากหลายชั้นปีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำนวน 100 คน ข้อมูลในส่วนที่เป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้แสดงความไม่พอใจ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามประเภท Discourse Completion Test (DCT) จำนวน 100 คน ส่วนข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการแสดงความไม่พอใจ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลทั้งจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการใช้แบบสอบถามจำนวน 100 คน และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างอีกจำนวน 30 คน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในการแสดงความไม่พอใจมากกว่ากลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมา

ส่วนข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจมี 2 ส่วน คือ 1. ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจในส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ของการสนทนา และ 2. ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจในส่วนที่เป็นบริบทของการสนทนา โดยการรักษาความสัมพันธ์ของคู่สนทนาเป็นข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจที่ผู้พูดภาษาไทยส่วนใหญ่คำนึงถึงมากที่สุด ในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจ พฤติกรรมทางภาษาดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม 3 ประการ ได้แก่ 1. การมีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพา (an interdependent view of self) 2. ความเป็นสังคมแบบอิงกลุ่ม (collectivism) และ 3. ความเป็นวัฒนธรรมบริบทสูง (high context culture)

แม้ว่างานวิจัยนี้จะมุ่งศึกษาเฉพาะกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการแสดงความไม่พอใจในภาษาไทย แต่จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่งยังเลือกตอบแบบสอบถามในช่องคำตอบ “ไม่แสดงความไม่พอใจ” และ “แสดงความไม่พอใจโดยใช้วิธีอื่น” ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่ตอบ “แสดงความไม่พอใจโดยใช้วิธีอื่น” ให้คำตอบ เช่น “ทำสีหน้าไม่พอใจ” “ทำสีหน้าเรียบเฉย” “เดินไปทางอื่น” “ประชดโดยการบริภาษคนที่อยู่ใกล้เคียง” ฯลฯ นอกเหนือจากการใช้กลวิธีทางภาษา และจากการสังเกตของผู้วิจัย ผู้วิจัยพบว่าข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจในการแสดงความไม่พอใจยังมีความสัมพันธ์กับการไม่แสดงความไม่พอใจ รวมไปถึงการแสดงความไม่พอใจโดยใช้วิธีอื่น ซึ่งหากได้มีการศึกษาต่อไปก็จะทำให้เข้าใจปฏิสัมพันธ์การแสดงความไม่พอใจในภาษาไทยในแงุ่มที่ละเอียดและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น อีกทั้งนำไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้องในทัศนะของคนต่างวัฒนธรรมที่สงสัยว่า เพราะเหตุใดเมื่อคนไทยเกิดความไม่พอใจ คนไทยจึงเลือกที่จะนิ่งเฉยหรือใช้กลวิธีการแสดงความไม่พอใจแบบอ้อมค้อม

เอกสารอ้างอิง

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2542). ผู้ใหญ่-ผู้น้อย. ใน สุวรรณา สถาอานันท์ และเนืองน้อย บุญเนตร (บ.ก.), *คำ: ร่องรอยความคิดความเชื่อไทย* (น. 234-243). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาญวิทย์ เยาวฤทธา, (2554). *วัจนกรรม 3 ชนิดกับแนวคิดเรื่องบุญคุณในสังคมไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

ชาย โพธิสิตา. (2542). พรรคพวก. ใน สุวรรณา สถาอานันท์ และเนืองน้อย บุญเนตร (บ.ก.), *คำ: ร่องรอยความคิดความเชื่อไทย* (น. 180-191). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2555). *เอกสารคำสอนรายวิชาการวิเคราะห์ภาษาไทยตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์*. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง และศิริพร ภัคตีผาสุข. (2557). *ผู้พูดภาษาไทยปฏิสัมพันธ์อย่างไรในการสนทนาแบบเน้นภารกิจ: การศึกษาข้อมูล Mister O ตามแนว Emancipatory Pragmatics* (เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการภาษาและภาษาศาสตร์ ประจำปี ๒๕๕๗). ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จิตติยา สุวรรณะชญ และคณะ. (2527). *สังคมและวัฒนธรรมไทย: ข้อสังเกตในการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พัทตร์วิภา เอื้ออมรรณิข. (2547). *ปัจจัยที่มีผลต่อความเจียบในห้องเรียนของนักศึกษาไทยในระดับอุดมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- เมตตา วิวัฒน์านุกูล. (2549). *การสื่อสารต่างวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งอรุณ ใจซื่อ. (2549). *วัจนกรรมการแสดงความไม่พอใจในภาษาไทย: กรณีศึกษานิสิตนักศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- สนธิ สมักรการ. (2535). *ความขัดแย้ง ปมปัญหาและอนาคตของสังคมไทย: พิจารณาจากค่านิยมทางวัฒนธรรมเป็นสำคัญ* (รายงานวิจัยสังคมและวัฒนธรรม: ข้อสังเกตและการเปลี่ยนแปลง). กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2529). *สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนาและประเพณี*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อคิน รพีพัฒน์. (2539). *มองสังคมผ่านชีวิตในชุมชน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- Bilmes, J. (1992). Dividing the rice: A microanalysis of mediator's role in a Northern Thai negotiation. *Language in society*, 21(4), 569-602.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Someuniversal in language usage*. London: Cambridge University Press.
- Hall, E. T. (1976). *Beyond Culture*. New York: Doubleday.
- Hanks, W. F., Ide, S., & Katagiri, Y. (2009). Introduction towards an emancipatory pragmatics. *Journal of Pragmatics*, 41(1), 1-9.
- Hofstede, G. (1987). *Culture's consequences: International differences in work-related values*. London: Sage Pub.
- House, S., & Kasper, G. (1981). Politeness marker in English and German. In F. Coulmas, (Ed.), *Conversational routine: Exploration in standardized communication situation and pre-pattered speech* (pp. 157-185). The Hague: Mouton.

- Jandt, F. E., & Pedersen, P. B. (1996). *Constructive conflict management: Asia-Pacific cases*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Klauser, W. J. (1981). *Reflections on Thai culture*. Bangkok: Suksit Siam.
- Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224–253.
- Mulder, N. (1996). *Inside Thai society: An interpretations of everyday life*. Amsterdam: Pepin Press.
- Olshtain, E., & Weinbach, L. (1987). Complaints-Astudy of speech act behavior and native and non-native speakers of Hebrew. In J. Verschueren and M. Bertucelli-Papi (Eds.), *The Pragmatics perspectives* (pp. 195-208). Amsterdam: John Benjamin.
- Podhisita, C. (1998). Buddhism and Thai world view. In A. Pongsapich (Ed.), *Tradittionnal and Changing Thai World View* (pp. 29-62). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Pongsapich, A. (Ed.). (1998). *Traditional and changing Thai world view*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Roongrengsuke, S., & Chansuthus, D. (1998). Conflict management in Thailand. In K. Leung, & D. Tjosvold (Eds.), *Conflict management in the Asia Pacific assumptions and approaches in diverse culture* (pp. 167-221). Singapore: Wiley.
- Sriussadaporn-Charoenngam, N., & Jablin, F. M. (1999). An exploratory study of communication competence in Thai organizations journal. *International Journal of Business Communication*, 36(4), 382–418.
- Triandis, H. C. (1995). *Individualism and collectivism*. Boulder: Westview Press.